

บทที่ 5

อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาครั้งนี้ชี้วัดความสุขกลุ่มตัวอย่างจาก 6 หมู่บ้าน ใน ตำบลภูฟ้า อำเภอ บ่อเกลือ จังหวัดน่าน ด้วยการเก็บข้อมูลความสุขและความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างโดยเก็บ ข้อมูลทางสถิติด้วยแบบสอบถาม และเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับแกน นำชุมชน ได้ข้อมูลลำดับความสำคัญของความสุขในชีวิตทั้ง 7 ด้านเรียงตามลำดับคือ ครอบครัว เศรษฐกิจ สังคม สุขอนามัย การศึกษา ทรัพยากร วัฒนธรรม ซึ่งกลุ่มตัวอย่างทั้ง เพศหญิงและเพศชายได้ให้ความสำคัญกับปัจจัยทั้ง 7 นี้ในลักษณะเดียวกัน ในการจัดลำดับ ความสำคัญของแต่ละชุมชนนั้นมีเหตุผลที่แตกต่างกันออกไป

ผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นนี้ส่งผลต่อแนวโน้มและปัจจัย ที่ทำให้คนในชุมชนมีความสุขในปัจจุบันทั้ง 7 ด้านโดยเรียงตามลำดับการให้ความสำคัญคือ

1. ลำดับการให้ความสำคัญต่อความสุขของคนในชุมชน

• ครอบครัว

ทุกชุมชนมีความสุขใกล้เคียงกัน โดยความสุขของครอบครัวในชุมชนนั้นมาจาก ความเข้าใจอันดีระหว่างคนในครอบครัว สิ่งที่มีผลต่อความสุขของครอบครัว คือ รายได้ โดย ผู้ชายในหมู่บ้านจะต้องเข้าป่าไปหาของป่าที่ละหลาย ๆ วัน และหลายครอบครัวผู้นำหรือ ลูกหลานที่โตแล้วต้องเข้าไปทำงานที่อื่น เพราะรายได้ไม่พอลี้ยงครอบครัว

• เศรษฐกิจ

ชุมชนบ้านนาออก มีความพึงพอใจในเศรษฐกิจของตนเองมากที่สุด ส่วนชุมชนบ้าน ห้วยลอยมีความพึงพอใจในเศรษฐกิจของตนเองน้อยที่สุด จากการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า สาเหตุที่ชุมชนบ้านนาออกมีความพึงพอใจด้านเศรษฐกิจสูงนั้นมาจาก การที่ชุมชนมีผู้นำที่ เข้มแข็ง มีการจัดการระบบน้ำ มีการสนับสนุนด้านอาชีพเสริม และมีแหล่งทุนสำรองที่ดี ส่วนสาเหตุที่ทำให้ชุมชนบ้านห้วยลอยมีความพึงพอใจด้านเศรษฐกิจน้อยสุदनั้นมาจาก ปัญหา ข้อจำกัดในการใช้ที่ดินพื้นที่อุทยาน การขาดการจัดการน้ำ การขาดแคลนสาธารณูปโภค

• สังคม

ชุมชนบ้านห้วยล้อมมีความพึงพอใจในสังคมของตนเองมากที่สุด ส่วนชุมชนบ้านห้วย ล้อมและบ้านผาสุกมีความพึงพอใจในสังคมของตนเองน้อยที่สุด จากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า สาเหตุของความพึงพอใจด้านสังคมของบ้านห้วยลอยมาจากความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันใน หมู่เครือญาติ ความมีเอกลักษณ์ในความเป็นชนเผ่า และจากสภาวะที่ยากลำบากทำให้ทุกคน ต้องช่วยเหลือกันและกันซึ่งก่อให้เกิดความสัมพันธ์ในสังคมมากเป็นพิเศษ ส่วนสาเหตุที่ชุมชน

บ้านผาสุขและบ้านห้วยล่อมมีความพึงพอใจในสังคมของตนเองน้อย มาจากปัญหาพื้นที่ทำกิน ซึ่งมีจำกัดทำให้คนในชุมชนต้องแข่งขันในจับจองที่อยู่และที่ทำกิน

โดยทั่วไปความพึงพอใจทางสังคมของคนในชุมชน คือ การมีความสัมพันธ์อันดีของคนในชุมชน ชุมชนยังคงมีความเอื้อเฟื้อและการช่วยเหลือกัน และยังไม่ถึงวัฒนธรรมที่มีการลงแรงช่วยงาน แบ่งปันเอื้อเฟื้อ ทั้งนี้ยังขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งของผู้นำชุมชนประกอบด้วย

● สุขอนามัย

ชุมชนบ้านนาออกมีความพึงพอใจด้านสุขอนามัยมากที่สุด ส่วนชุมชนบ้านห้วยล่อมมีความพึงพอใจด้านสุขอนามัยของตนเองน้อยที่สุด จากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า สาเหตุของความพึงพอใจด้านสุขอนามัยบ้านนาออกมาจากการที่ในชุมชนมีแพทย์และปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้เรื่องการรักษาโรคเบื้องต้น ชุมชนตั้งอยู่ใกล้กับสถานีอนามัย ส่วนสาเหตุที่ชุมชนบ้านห้วยล่อมมีความพึงพอใจด้านสุขอนามัยของตนเองน้อยที่สุดมาจาก ความห่างไกล และทุรกันดารชาวบ้านในชุมชนมีปัญหาด้านสุขภาพกันมาก ทั้งเรื่องนอนพยาธิ โรคกระเพาะและโภชนาการ

โดยทั่วไปความสุขด้านสุขภาพอนามัยของคนในชุมชน คือ การมีสุขภาพที่สมบูรณ์ ปัจจุบันการบริการทางสาธารณสุขมีความเข้าถึงและมีความสะดวก มีหน่วย อสม.และสาธารณสุขอำเภอเข้ามาบริการตรวจสุขภาพ ณรงค์การกำจัดพยาธิ มีการให้ความสำคัญกับการส่งเสริมด้านโภชนาการของแม่และเด็ก ปัญหาด้านสุขภาพคนในชุมชนพบอยู่คือ ปัญหาความเครียดจากเศรษฐกิจ และปัญหาสารพิษตกค้างในร่างกายของเกษตรกรที่มาจากการใช้ยาฆ่าแมลงหรือปุ๋ยเคมีโดยไม่ได้รับการป้องกัน ร่วมกับการใช้ในปริมาณมากและมีการใช้อย่างต่อเนื่อง

● การศึกษา

ชุมชนบ้านนาออกและบ้านสบมางมีความพึงพอใจด้านการศึกษามากที่สุด ส่วนชุมชนบ้านห้วยล่อมมีความพึงพอใจด้านการศึกษาของตนเองน้อยที่สุด จากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า ความพึงพอใจด้านการศึกษาของบ้านนาออกและบ้านสบมางมาจากมีโรงเรียนอยู่ในหมู่บ้าน มีการสนับสนุนด้านโอกาสการศึกษาและการส่งเสริมอาชีพจากหลายหน่วยงาน ส่วนสาเหตุที่ชุมชนบ้านห้วยล่อมมีความพึงพอใจการศึกษาของตนเองน้อยที่สุดน่าจะมาจากปัญหาความห่างไกลและความลำบากในการเดินทางที่คนในชุมชนจะส่งบุตรหลานไปศึกษาต่อ และความยากจนที่ทำให้พ่อแม่มีความลำบากตัดสินใจที่จะส่งบุตรหลานไปเรียนในที่ไกลๆ แม้ว่าจะมีทุนการศึกษาสนับสนุนก็ตาม เพราะผู้ปกครองก็ยังคำนึงอยู่ว่าการไปเยี่ยมลูกก็ยังคงลำบาก และต้องใช้เงินมาก

โดยทั่วไปความสุขด้านการศึกษาของคนในชุมชน คือการที่โรงเรียนให้ความสนใจในการศึกษาของคนในชุมชน บุคลากรในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมในชุมชน

• ทรัพยากร

ชุมชนบ้านนาออกมีความพึงพอใจด้านทรัพยากรมากที่สุด ส่วนชุมชนบ้านห้วยลอยมีความพึงพอใจด้านทรัพยากรของตนเองน้อยที่สุด จากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า สาเหตุของความพึงพอใจด้านทรัพยากรของบ้านนาออกน่าจะมาจากการจัดการน้ำทั้งในสำหรับอุปโภคบริโภคและน้ำสำหรับการเกษตร มีป่าชุมชน ป่าใช้สอยชาวบ้านสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ได้ง่าย ส่วนสาเหตุที่ชุมชนบ้านห้วยลอยมีความพึงพอใจด้านทรัพยากรในระดับน้อยก็เพราะ บ้านห้วยลอยมีปัญหาเรื่องการขาดแคลนน้ำเพราะขาดระบบจัดการน้ำเป็นอย่างมาก ประกอบกับมีปัญหาเรื่องข้อจำกัดการใช้ที่ดินในพื้นที่อุทยานเกิดข้อพิพาทกับหน่วยงานที่รับผิดชอบเป็นประจำ

โดยทั่วไปความสุขด้านทรัพยากรของคนในชุมชนคือ ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร ซึ่งที่เพียงพอต่อการหากิน สามารถเข้าถึงได้ง่ายและมีความเสมอภาคในการเข้าถึงทรัพยากร

• วัฒนธรรม

ชุมชนบ้านนาออกมีความพึงพอใจด้านวัฒนธรรมมากที่สุด ส่วนชุมชนบ้านห้วยล้อมมีความพึงพอใจด้านวัฒนธรรมของตนเองน้อยที่สุด จากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า สาเหตุของความพึงพอใจด้านวัฒนธรรมของบ้านนาออกน่าจะมาจากความเข้มแข็งของชุมชนที่ยึดถือในวัฒนธรรมอันดีงามที่สืบทอดอยู่ในวิถีชีวิตของตนเองซึ่งก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีกันระหว่างคนในชุมชน มีกลุ่มเยาวชนที่เข้ามาร่วมสืบทอดวัฒนธรรมไม่ให้สูญหาย ส่วนสาเหตุที่ชุมชนบ้านห้วยล้อมมีความพึงพอใจด้านวัฒนธรรมในอันดับน้อยสุดแต่ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุดเนื่องมาจากชาวบ้านยังให้ความสำคัญในวัฒนธรรมน้อยกว่าด้านอื่น

2. ข้อเสนอแนะ

จากการทำงานพบว่า การวัดระดับความพึงพอใจเพียงอย่างเดียวยังไม่ใช้คำตอบของการตอบโจทยงานวิจัยเรื่อง “ชาวบ้านได้อะไรจากการทำงานของรัฐในโครงการกฏาพัฒนา” เนื่องจากลักษณะของโครงการเป็นการทำงานวิจัยจึงสามารถศึกษาได้เพียงแค่ผลของการจัดกิจกรรมแต่ไม่ได้ประเมินระหว่างการทำกิจกรรมของหน่วยงานรัฐ ทั้งนี้งานวิจัยยังไม่มีฐานอ้างอิงฐานความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างในเริ่มแรก งานวิจัยชิ้นนี้จึงเป็นเพียงการสร้างฐานข้อมูลความพึงพอใจในครั้งแรก จะไม่เห็นพัฒนาการของความพึงพอใจของชาวบ้านในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา (พ.ศ. 2543-2550) เป็นเพียงการวัดระดับความพึงพอใจในปัจจุบันเท่านั้น เพื่อให้ได้คำตอบที่ชัดเจนสามารถต่อยอดพัฒนาเป็นแผนดำเนินการของรัฐในโครงการกฏาพัฒนาได้ คณะทำงานได้ให้ข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

- (1) ควรมีการประชุมร่วมกับหน่วยงานเพื่อเสนอผลความพึงพอใจ เป็นดัชนีชี้วัดความสำเร็จของการทำงานของรัฐบาลในพื้นที่บริการของศูนย์กฏา โดยหน่วยงานเป็นผู้

วัดผลและประเมินในรูปแบบของการประเมินโครงการเอง จะทำให้ทราบกลไกที่นำไปสู่ระดับความพึงพอใจและถอดบทเรียนได้

- (2) ควรมีการเก็บข้อมูลเป็นระยะเพื่อให้ทันต่อสถานการณ์ความพึงพอใจของชาวบ้าน ทั้งนี้ควรมีหน่วยงานกลางเป็นเจ้าภาพในการจัดทำฐานข้อมูลเพื่อให้หน่วยงานต่างๆ สามารถเข้าใช้ประโยชน์ได้
- (3) มีการจัดเวทีทบทวนความเข้าใจในบทบาท รัฐปรับแผนเพื่อให้เข้ากับพื้นที่ ชาวบ้าน เข้าใจความจำเป็นในการดำรงชีพ กระบวนการเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้สะท้อนข้อมูลจากรัฐไปชุมชน ชุมชนไปรัฐ กระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษาที่ดีในชุมชน พัฒนาไปสู่ความยั่งยืนในชีวิต